

XVII. századi közlés a Volga menti magyarokról

Újabb történeti és nyelvtudományi irodalmunk nem ismeri JOHANN ADAM SCHALL könyvének a Volga menti magyarokról szóló sorait, pedig már SAJNOVICS fölhívja rá a figyelmet Demonstratiójában (nagyszombati kiadás: 128—9). Mint SAJNOVICS írja, KAPRINAI ISTVÁN különféle könyvekből és régi kéziratokból sok adatot gyűjtött össze a Volga vidéki testvérekről, ő maga azonban ezek közül csak egyet akar közölni: egy SCHALL munkájából vett idézetet. A Demonstratio szerzője nem nyilatkozik arról, hogy KAPRINAI gyűjteményéből írta-e ki e sorokat, vagy pedig ő maga másolta ki az 1665-ben összeállított könyvből.¹

Mivel a közlés fontosnak látszik, utánanéztem a szóban forgó résznek az 1660-as években megjelent kötetben. Címlapjának szövege: HISTORICA NARRATIO, De INITIO ET PROGRESSU MISSIONIS SOCIETATIS JESU Apud Chinenfes, Ac Præfertim in Regia Pequinenfi, Ex Litteris R. P. JOANNIS ADAMI SCHALL ex eadem Societate, Supremi ac Regij Mathematicum Tribunalis ibidem Prælidis. Collecta Viennæ Aultriæ Anno M.DC.LXV. Typis Matthæi Cofmerovij, Sacræ Cæfareæ Majestatis Aulæ Typographi. Alább közlöm a 199. és 200. l. idevágó sorait; dőlten szedettem azokat a szakakat, amelyeket SAJNOVICS kihagyott.

[199. l.] *Et verò memoriæ proditum est, Patrem de Societate [ti. Jesu] natione Ungarum à Turcis captum, per eos ad Tartaros hocce venundatum pervenisse; Retulit ille postea per literas Romam perscriptas: hoc exilio se in patriam erectum esse: Reperisse se ibidem homines, eodem quo Ungari utentes idiomate, planeque eos, à quibus Ungari quondam processisse videantur: proinde pro pretio redemptionis non lytrum, sed socios poltulare, qui avitam gentem patriâ religione unâ secum imbuant. Inde compendio ad Chinenfes penetrari posse; sumptibus & periculis, atque immani circumnavigatione impofterum declinandis: cæterum non admodum peregrinis moribus, foli femiustulatae ac crudiufculæ carni ftomachum aptare oportere; hanc cum lacticinijs ferè fi [200. l.] ne pretio in Tartarorum tentorijs obviam esse.*

Ki az ismeretlen magyar jezsuita? Fönmaradt-e levelezése, megvanak-e még az útjáról szóló jelentések, írt-e tüzetesebben a Volga menti magyarok nyelvéről, szokásairól? Ha feletet akarunk adni e kérdésekre, alapos római levéltári kutatást kell végeznünk. Ennek nyomán talán meg lehetne

¹ A kötet megjelenési idejét nem tudtam pontosan megállapítani. A címlapon olvasható „Collecta [...] Anno M. DC. LXV.” nem jelenti szükségképpen a megjelenési évet is. A második, bővített kiadás 1672-ben jelent meg, Regensburgban.

állapítani, hogy az ismeretlen jezsuita magyarjai valóban azok voltak-e (nem pedig nyelvrokonaink), s ha csakugyan magyarokról van szó, akkor esetleg azt is megtudnánk, hogy mikor szakadtak a Volga vidékére.

Nem utolsó rendű a hitelesség kérdése. Ezzel kapcsolatban csak annyit, hogy a *Historica* narratiót annak a JOHANN ADAM SCHALLnak (1592— vagy 1591—1666) az írásaiból állították össze, aki mint a kínai jezsuita misszió vezetője megbízható értesüléseket szerezhett a Kínába érkezett magyar jezsuita viszontagságos útjáról.

Nem választhatta el nagy idő kettőjük működését: SCHALL 1618-tól élt Kínában,² a magyar pap pedig legkorábban a XVI. és a XVII. század fordulója táján érkezhett oda, a kínai jezsuita misszió kezdeti sikerei után.³ Valószínűbb azonban, hogy a névtelen magyar éppen SCHALL missziójának idején ért Kínába, mikor ottani rendtársai már nagy számban — és igen eredményesen — munkálkodtak.³

VÉRTES O. ANDRÁS

² STREIT, ROB.: *Bibliotheca Missionum*. V. Band. Aachen, 1929. 718. l. Ugyane munkában, a 718—9. lapon: SCHALL munkáiról, a 720. lapon: a SCHALLra vonatkozó irodalom.

³ A kínai missziókra l. WETZER—WELTE, *Kirchen-Lexikon*. II. Band, 1848, s. v. China.